

تجزیه و تحلیل رابطه سرمایه فکری و عوامل توان رقابتی (تغییرات بازده دارایی و فروش شرکت)

مهدی گودرزی^۱، علی اکبر چهارمحالی^۲، احسان رحمانی نیا^۳، هاشم نیکومرام^۴ و محسن امینی خوزانی^۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

چکیده

نقش سرمایه فکری و تأثیر آن در موفقیت بنگاه‌ها، اهمیت پرداختن به موضوع سرمایه فکری را دوچندان می‌کند و افشای این نوع سرمایه نیز، از اهمیت زیادی برخوردار است چراکه افشای بیشتر این‌گونه اطلاعات می‌تواند بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاران و تأمین‌کنندگان مالی و در نتیجه، تخصیص بهینه منابع تأثیر داشته باشد که در نهایت منجر به ایجاد مزیت رقابتی برای بنگاه‌ها می‌گردد. از سوی دیگر دخالت برخی عوامل بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی شرکت‌ها تأثیرگذار است. هدف پژوهش حاضر تبیین نقش و اهمیت برخی از این عوامل از جمله حسابداری مدیریت استراتژیک و ارتباطات سیاسی در فرایند تأثیرگذاری سرمایه فکری بر بازده دارایی و فروش از ابعاد توان رقابتی شرکت‌ها می‌باشد. یافته‌ها نشان داده‌اند که علاوه بر وجود رابطه معنادار مثبت بین سرمایه فکری با بازده دارایی و فروش از ابعاد توان رقابتی، حسابداری مدیریت استراتژیک نیز دارای نقش تعدیل‌گری فزاینده در ارتباط بین سرمایه فکری با این ابعاد از توان رقابتی بوده و همچنین ارتباطات سیاسی دارای نقش تعدیل‌گری در ارتباط مثبت بین سرمایه فکری با بعد فروش توان رقابتی می‌باشد. نتایج این پژوهش بر اهمیت دو عامل حسابداری مدیریت استراتژیک و ارتباطات سیاسی و کنترل آن‌ها در رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی شرکت‌ها تأکید دارد.

کلمات کلیدی

سرمایه فکری، توان رقابتی، بازده دارایی، فروش شرکت

- ۱- دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. mg1669@gmail.com
- ۲- استادیار، گروه حسابداری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) A.chaharmahali@yahoo.com
- ۳- استادیار، گروه حسابداری، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. e.rahmaninia@ntb.iau.ir
- ۴- استاد، گروه حسابداری، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. nikoomaram@srbiau.ac.ir
- ۵- دانشیار، گروه مهندسی مالی، واحد شهرقدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. amini_k_m@yahoo.com

مقدمه

سرمایه فکری به عنوان یکی از مفاهیم اصلی در حوزه مدیریت و مالی مطرح می‌شود و مطالعه، شناخت و تجزیه و تحلیل آن نیز از اهمیت و ضرورت ویژه‌ای برخوردار است. اگرچه تعاریف متفاوتی از سرمایه فکری در مطالعات مختلف دیده می‌شود اما روی این‌که سرمایه فکری در سه حوزه اصلی سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه‌ی ارتباطی (مشتری) مورد بحث قرار می‌گیرد، اتفاق نظر وجود دارد. در اقتصاد دانش‌محور، از سرمایه فکری به منظور ایجاد ارزش برای سازمان‌ها استفاده می‌شود. امروزه شاهد اهمیت سرمایه فکری، به عنوان ابزاری مؤثر برای افزایش رقابت شرکت‌ها هستیم و این امر موجب ایجاد جایگاه متفاوت و برتر سرمایه فکری شده است (نامامیان و همکاران^۱، ۲۰۱۱). در دهه اخیر شرکت‌ها، توجه ویژه‌ای را برای اندازه‌گیری سرمایه‌های فکری برای ارائه گزارش به طرف‌های ذی‌نفع ابراز کرده و در پی یافتن روشی برای ارزیابی دارایی‌های ناملموس داخلی و استخراج ارزش نامحسوس، در سازمان‌ها می‌باشند. در اقتصاد دانش مدرن، سرمایه فکری، انتقال به توسعه نوآورانه، رقابتی و پایدار را نشان می‌دهد که در آن "افراد" محرک این رشد هستند، زیرا دانشی که آن‌ها دارند مهم‌ترین منبع برای شرکت است. (آلوینو و همکاران^۲، ۲۰۲۱). از طرف دیگر، امروزه موضوع رقابت میان بنگاه‌ها به موضوع مورد بحث در میان مدیران، سیاستمداران و دانشگاهیان تبدیل شده است. توانایی رقابت اشاره به جایگاه برتر یک شرکت نسبت به رقبایش در آن صنعت دارد. هنگامی که یک شرکت پیوسته سود بیشتری نسبت به دیگر شرکت‌های رقیب در همان صنعت به دست آورد، به عنوان یک شرکت با توان رقابتی در این بازار شناخته می‌شود. بدون دستیابی به توان رقابتی، شرکت توجیه اقتصادی کمی برای ادامه حیات خود خواهد داشت و از نظر مالی روبه‌زوال خواهد گرایید (حسینی پور و همکاران، ۱۳۹۷). از نگاهی دیگر، مطابق تئوری نمایندگی بین مدیران و سرمایه‌گذاران تضاد منافع وجود دارد و مکانیزم‌های نظارتی باید در جهت کاهش تضادهای نمایندگی برقرار گردد؛ بنابراین، مدیران وابسته به دولت می‌توانند منافع گروه‌های مختلف ذینفع را همسو کنند و بدین ترتیب، حضور آن‌ها مشکلات بین سرمایه‌گذاران کوچک و بزرگ را کاهش می‌دهد و جریان اطلاعات به سمت استفاده‌کنندگان برون‌سازمانی را تسهیل می‌کند. علاوه بر آن، در دنیای رقابتی امروز، شرکت‌ها تمایل زیادی به برقراری ارتباط نزدیک با دولت و سیاستمداران دارند؛ زیرا این روابط منافع زیادی نظیر امتیاز دسترسی به بازار، تخفیف‌های مالیاتی، دسترسی آسان‌تر به اعتبارات و یارانه‌های دولتی در پی دارد، در عوض شرکت‌های دارای روابط سیاسی ممکن است منافع به دست آمده

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی... / گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

ناشی از این روابط را با سیاستمداران تسهیم نمایند. این نوع بافت اقتصادی در سطح یک جامعه، اقتصاد مبتنی بر رابطه نامیده می‌شود. در نظام‌های اقتصادی مبتنی بر روابط، ارتباط سیاسی یک منبع مهم ارزش برای شرکت‌های دارای این روابط است (رسول برادران و همکاران، ۱۳۹۷). از سوی دیگر، حسابداری مدیریت استراتژیک، یک مفهوم یکپارچه و جهانی است که از چندین جنبه قابل بررسی است. به‌عنوان مثال رویکرد بازاریابی، جهت‌گیری آینده، دیدگاه رقبا، جنبه‌های غیرمالی و مدیریت کیفیت جامع. حسابداری مدیریت استراتژیک با استفاده از یک سری تکنیک‌ها ارزیابی می‌شود و در راستای تحقق استفاده از تکنیک‌های حسابداری مدیریت استراتژیک، دو شرط از مفهوم استراتژی باید تحقق یابد. شرط اول چارچوب زمانی بلندمدت و آینده‌گرا و شرط دوم چشم‌انداز متمرکز خارجی است (ابراهیمی و بخردی نسب، ۱۳۹۷).

چارچوب نظری و پیشینه پژوهش

مبانی نظری

چارچوب نظری این پژوهش بر تأثیرگذاری سرمایه فکری در رابطه با رقابت‌پذیری شرکت‌ها همچون مواردی مانند رویکرد عملکرد، رویکرد منابع و رویکرد بازار با ورود متغیرهای تعدیل‌گر یا میانجی مانند حسابداری مدیریت استراتژیک و ارتباطات سیاسی است. سرمایه فکری اصطلاحی عمومی و شامل دارایی‌های غیرفیزیکی است که برای شرکت ایجاد ارزش می‌کند و به‌واسطه آن‌ها اختراع، بهبود عملکرد نیروی انسانی و طرح‌های منحصربه‌فرد در شرکت را شامل می‌شود. لذا بحث در مورد رفتار سازمانی یا اقدامات خاص در جهت رسیدن به اهداف و منافع مهم بوده و پرداختن به مباحث نظری اثرگذاری آن بر توان رقابتی شرکت‌ها بسیار با اهمیت می‌باشد. سرمایه انسانی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های سرمایه فکری، در راستای افزایش دانش خود بر دانش سازمان می‌افزاید و به این طریق موجب پیروزی سازمان در بازار رقابت می‌شود. توسعه عصر دانش تا حد زیادی به‌وسیله دو رویکرد سرمایه فکری و توان رقابتی شرکت‌ها شکل‌گرفته است. هر دوی این مفاهیم در رشد و توسعه شرکت‌ها و ایجاد ثروت برای صاحبان شرکت، حیاتی و سرنوشت‌ساز بوده و تأثیر بسیار زیادی بر خط‌مشی‌های اجرایی توسط مدیران برای اداره شرکت‌ها دارند. لیکن رویکردهای مطرح‌شده برای سرمایه فکری می‌توانند به افزایش توان رقابتی شرکت‌ها، تحت تأثیر عواملی همچون بهبود حسابداری مدیریت استراتژیک و بازنگری در کنش‌ها و تعاملات سیاسی و همچنین رویکردهای مبتنی بر

هوشمندی رقابتی صورت پذیرد. در مجموع می‌توان عنوان نمود از منظر نظری، ابعاد مختلف سرمایه فکری از لحاظ سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه ارتباطی در ارتباط با رویکردهای توان رقابتی شرکت‌ها همچون رویکرد عملکرد، رویکرد منابع و رویکرد بازار تأثیر به‌سزایی داشته که در این کنکاش علمی اثرات ابعاد مختلف آن بر رقابت‌پذیری شرکت‌ها مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفته و در فصل دوم این مجموعه مبانی نظری به تفصیل مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرد.

پیشینه پژوهش

سرمایه فکری اولین بار در سال ۱۹۶۲ توسط ترینر مطرح شد. سال ۱۹۶۹ جان کنت گالبرت^۳ کسی بود که اصطلاح سرمایه فکری را استفاده کرد. در سال ۱۹۸۰ اولین تلاش برای تدوین صورت‌های مالی حاوی سرمایه فکری آغاز شد. سال ۱۹۹۰ اولین پست مدیریت سرمایه فکری در شرکت اسکاندا تخصص یافت. در اواسط ۱۹۹۰ اولین گزارش سرمایه فکری توسط اسکاندا منتشر شد. توجه به هوشمندی رقابتی از سال ۱۹۹۴ شدت گرفت. برخی از صاحب‌نظران در این زمینه از جمله پروساک، برزرون و ساتون معتقدند اثر مدیریت استراتژیک مایکل پورتر نقش کاتالیزور را در ایجاد علاقه به هوشمندی رقابتی در دهه ۱۹۸۰ ایفا کرده است. از جمله این تأثیرات ایجاد انجمن متخصصان هوشمندی رقابتی در سال ۱۹۸۶ و انتشار مجله تخصصی هوشمندی رقابتی در سال ۱۹۹۰ است. انجمن متخصصان هوش رقابتی، هوشمندی رقابتی را به‌عنوان یک رویه سیستماتیک و اخلاقی برای جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و مدیریت اطلاعات کسب و کار خارجی که بر برنامه‌ها، رویکردهای تصمیم‌گیری و عملیات شرکت تأثیر می‌گذارد، تعریف می‌کند. کاهنر^۴ (۱۹۹۸) آن را به‌عنوان روشی برای نظارت بر محیط رقابتی با هدف ارائه هوش عملی در سازمان مفهوم‌سازی کرده است. از طرفی ارتباطات سیاسی از لحاظ پیشینه مطالعاتی و علمی قلمرویی نسبتاً جدید به شمار می‌رود. نیاز این حوزه، از منظر آکادمیک، به مطالعات پژوهشی و علمی دهه ۱۹۵۰ و پس از جنگ جهانی دوم به‌ویژه مطالعات هارولد لاسدون در زمینه پروپاگاندا (تبلیغات سیاسی) بازمی‌گردد.

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از حیث هدف، کاربردی، از نظر صبغه پژوهش میدانی، از بعد زمان گذشته‌نگر، از نظر نوع پژوهش کمی، از جهت رویکرد، استقرائی و از جنبه تحلیل داده‌ها علی می‌باشد و تلاش دارد تصویری از تأثیر سرمایه فکری بر روی توان رقابتی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی... / گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

تهران را ارائه دهد. این مطالعه تأثیر دو عامل تعدیل‌گر حسابداری مدیریت استراتژیک و ارتباطات سیاسی را بر روابط بین شاخص‌های معرف سرمایه فکری و دو مورد از عوامل تشکیل‌دهنده توان رقابتی شرکت‌ها در قالب مدل رگرسیونی چندگانه مورد تحلیل و تفسیر قرار داده است. به‌منظور تعیین ضرورت استفاده از مدل داده‌های تابلویی (ناهمسانی عرض از مبدأ) یا تلفیقی (یکسان بودن عرض از مبدأ) و جهت تخمین مدل، از آزمون F لیمر استفاده شده است. چنانچه بر اساس نتایج حاصل از آزمون F لیمر روش داده‌های تابلویی انتخاب شود در این صورت تعیین اینکه تفاوت عرض از مبدأ واحدهای مقطعی به‌طور ثابت (اثرات ثابت) یا تصادفی عمل نماید آزمون هاسمن به کار گرفته شده است. درنهایت، به‌منظور تحلیل، از روش برآورد بر اساس داده‌های پانل و با هدف ارزیابی کلیت الگوی رگرسیون به کار گرفته شده و معناداری ضرایب پارامترهای الگوی رگرسیون از آماره‌های مربوطه استفاده شده است.

مدل‌های پژوهش

همبستگی بین متغیر وابسته و متغیرهای پیش‌بینی کننده که هرکدام از آن‌ها تا حدودی با این متغیر همبستگی دارند، دارای اهمیت زیادی است. روشی که از طریق آن متغیرهای پیش‌بینی کننده ترکیب می‌شوند، "رگرسیون چند متغیره" نام دارد. در این روش، یک معادله رگرسیون چند متغیره محاسبه می‌شود که ارزش‌های اندازه‌گیری شده پیش‌بینی را در یک فرمول خلاصه می‌کند. ضرایب معادله برای هر متغیر، بر اساس اهمیت آن در پیش‌بینی متغیر ملاک محاسبه و معین می‌شود. درجه همبستگی بین متغیرهای پیش‌بینی کننده در معادله رگرسیون چند متغیره و متغیر وابسته، به‌وسیله ضرایب نشان داده می‌شود (سرمد، ۱۳۸۴). در این پژوهش برای برآورد تأثیر عوامل سرمایه فکری بر توان رقابتی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی موردبررسی، از دو مدل رگرسیونی جداگانه استفاده شده است. مدل‌های رگرسیون به کار گرفته شده بر اساس مبانی نظری و منطبق با مطالعات تجربی پیشین الهام گرفته شده است.

$$CP_{ROA.i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 VAIC_{i,t} + \alpha_2 VAIC_{i,t} * POL R_{i,t} + \alpha_3 VAIC_{i,t} * SMA_{i,t} + \alpha_4 SIZE_{i,t} + \alpha_5 LEV_{i,t} + \alpha_6 CFO_{i,t} + e_{MS}$$

$$CP_{SL.i,t} = \alpha_0 + \alpha_1 VAIC_{i,t} + \alpha_2 VAIC_{i,t} * POL R_{i,t} + \alpha_3 VAIC_{i,t} * SMA_{i,t} + \alpha_4 SIZE_{i,t} + \alpha_5 LEV_{i,t} + \alpha_6 CFO_{i,t} + e_{MS}$$

که در آن:

- ❖ $SIZE_{i,t}$: اندازه شرکت i در سال t
- ❖ $LEV_{i,t}$: اهرم شرکت i در سال t
- ❖ α_0 : مقدار ثابت و α_1 و α_5 : ضرایب مدل
- ❖ $SMA_{i,t}$: شاخص حسابداری مدیریت استراتژیک شرکت i در سال t
- ❖ $VAIC_{i,t}$: شاخص بردار سرمایه فکری شرکت i در سال t
- ❖ CP_{ROA} : توان رقابتی ناشی از بازده دارایی
- ❖ CP_{SL} : توان رقابتی ناشی از فروش
- ❖ $CFO_{i,t}$: جریان نقدی شرکت i در سال t
- ❖ $POLR_{i,t}$: شاخص روابط سیاسی شرکت i در سال t

متغیر وابسته: توان رقابتی

برای محاسبه توان رقابتی در مدل رگرسیونی از دو بعد توان رقابتی ناشی از بازده دارایی و توان رقابتی ناشی از فروش استفاده شده است که بازده دارایی‌ها (ROA) عبارت است از سود خالص به مجموع ارزش دفتری دارایی‌ها و فروش شرکت (فروش خالص شرکت) برابر است با: (تخفیف + برگشت از فروش) - (فروش ناخالص)

متغیر مستقل: سرمایه فکری (مدل پالیک)

در این پژوهش به منظور سنجش سرمایه فکری از مدل پالیک^۵ یا ضریب ارزش افزوده فکری^۶ استفاده شده است. این مدل سرمایه فکری را به صورت کمی ارزیابی می‌نماید. از دلایل استفاده از این مدل می‌توان به سادگی محاسبات آن که امکان استفاده ذی‌نفعان را فراهم می‌آورد و قابل اتکا بودن و عینیت محاسبات به دلیل استخراج آن‌ها از صورت‌های مالی حسابرسی شده اشاره کرد. همچنین به دلیل ثابت بودن و استاندارد بودن مبنای سنجش این مدل، امکان استفاده از آن در نمونه‌های بزرگ و صنایع مختلف وجود دارد. ضریب ارزش افزوده فکری با توجه به سه عنصر سرمایه‌های فیزیکی و مالی، سرمایه انسانی و سرمایه ساختاری، بازده شرکت را به از طریق رابطه $VAIC = HCE + SCE + CEE$ اندازه‌گیری می‌نماید. کارایی سرمایه انسانی^۷ بیان می‌کند که به ازای هر ریال مخارج برای کارکنان چه مقدار ارزش افزوده برای شرکت ایجاد خواهد شد و از طریق رابطه $HCE = VA_i / HC_i$ قابل محاسبه می‌باشد؛ که در آن VA_i ارزش افزوده کلی شرکت i و HC_i کل مبلغ سرمایه‌گذاری شده برای حقوق و دستمزد شرکت i می‌باشد. کارایی سرمایه ساختاری میزان سرمایه ساختاری مورد نیاز را برای به وجود آوردن یک ریال ارزش افزوده را محاسبه می‌کند و میزان سهم سرمایه ساختاری را در ایجاد ارزش نشان

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی... / گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

می‌دهد که از رابطه‌ی $SCE = SC_i / VA_i$ محاسبه می‌شود که در آن SC_i سرمایه ساختاری شرکت i می‌باشند. کارایی سرمایه به کار گرفته شده نیز نشان‌دهنده‌ی روابط بین هر واحد فیزیکی با ارزش افزوده می‌باشد؛ که به صورت $CEE = VA_i / CE_i$ نشان داده می‌شود که در آن CE_i ارزش دفتری دارایی‌های شرکت i می‌باشد.

متغیرهای تعدیل‌گر

- حسابداری مدیریت استراتژیک

برای سنجش این متغیر با استنباط از مدل‌های ارائه شده در مقاله هونگواتی و همکاران^۱ (۲۰۱۷) از سه بعد اندازه هیات مدیره (BS)، استقلال هیات مدیره (BI) و مالکیت نهادی (MO) بر اساس معادله زیر استفاده گردید:

$$SMAU = A_0 + A_1 BS_1 + A_2 BI_2 + A_3 MO_3 + A_N \sum_{i=1}^m N_i$$

مالکان نهادی بزرگ‌ترین گروه از سهامداران را تشکیل می‌دهند و نقش آن‌ها در نظارت بر رویه‌های اتخاذ شده از سوی مدیران از اهمیت بالایی برخوردار است و انتظار می‌رود حضور این مالکان در ترکیب سهامداران بر رویه‌های شرکت و استفاده از تکنیک‌های حسابداری مؤثر باشد. برای محاسبه میزان مالکیت نهادی، مجموع سهام در اختیار بانک‌ها و بیمه‌ها، هلدینگ‌ها، شرکت‌های سرمایه‌گذاری، صندوق بازنشستگی، شرکت‌های تأمین سرمایه و صندوق‌های سرمایه‌گذاری، سازمان‌ها و نهادهای دولتی و شرکت‌های دولتی، بر کل سهام منتشره شرکت تقسیم می‌شود و درصد و میزان مالکیت نهادی به دست می‌آید. از طرف دیگر، مدیران مستقل می‌توانند با درک درست نقش نظارتی راهبری خود، سلامت مالی بنگاه را به ارمغان آورده و مانع تضاد منافع بدین بازیگران نظام حاکمیت شرکتی شوند. استقلال هیات مدیره از تقسیم تعداد مدیران مستقل هیات مدیره به کل اعضا دست می‌آید. همچنین اندازه هیات مدیره از لگاریتم طبیعی تعداد اعضای هیات مدیره به دست می‌آید. در معادله فوق؛ N_i بیانگر اثر سایر عوامل کنترل‌کننده می‌باشد.

- ارتباطات سیاسی

این متغیر بر اساس مدل متغیرهای هزینه‌های سیاسی معرفی شده فاسیو ارتباطات سیاسی برای تفکیک شرکت‌های سیاسی و غیرسیاسی استفاده گردید. شرکت‌های سیاسی از روش الگوی تصمیم‌گیری

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۶ / شماره ۶۲ / تابستان ۱۴۰۳

چندمعیاره به روش تاپسیس و وزن‌دهی به روش آنتروپی تفکیک شده‌اند که رتبه‌ی بالاتر شرکت‌ها از مجموعه این عوامل، بیانگر ارتباطات گسترده‌تر و سیاسی بودن شرکت‌ها است (فاسیو^۹، ۲۰۱۰):

➤ تعداد کارکنان و بیمه‌پرداختی: هرچه تعداد کارکنان و بیمه‌سهم کارفرما و بیکاری بیشتر باشد، ارتباط شرکت با وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی بیشتر خواهد بود. در مواقعی که قرارداد کارکنان به پایان می‌رسد جهت دریافت بیمه بیکاری به وزارتخانه مربوطه مراجعه می‌کنند که پرداخت بیمه بیکاری مستلزم ارتباط بیشتر است.

➤ فروش صادراتی: هرچه جمع فروش صادراتی بیشتر باشد، ارتباط شرکت با وزارت صنعت، معدن و تجارت بیشتر خواهد داشت. افزایش صادرات به معنای ورود ارز به درون شرکت می‌باشد که این امر تنها از طریق دریافت مجوز برای صادرات کالا از وزارت صنعت، معدن و تجارت امکان‌پذیر می‌باشد خواهد بود.

➤ ارزش دفتری دارایی‌ها: هر چه ارزش دفتری دارایی‌ها بیشتر باشد، ارتباط با شرکت با وزارت امور اقتصادی و دارایی بیشتر خواهد بود.

➤ ارزش بازار سهام: هرچه ارزش بازار سهام بیشتر باشد، ارتباط شرکت با سازمان بورس اوراق بهادار که زیرمجموعه وزارت امور اقتصادی و دارایی می‌باشد، بیشتر خواهد بود. تحولات اقتصادی در بورس اوراق بهادار تهران باعث افزایش قیمت بازار می‌شود که این تحولات بیشتر شرکت‌های دولتی را تحت تأثیر قرار داده که مدیران دولتی بر اساس تصمیم‌گیری‌های خود، تأثیر بیشتری بر فرایندهای شرکت دارند.

متغیر کنترلی:

- اندازه شرکت: بر اساس لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت محاسبه شده است.

- اهرم مالی شرکت: که با استفاده از رابطه زیر محاسبه شده است: $DFE = \frac{Q(P-V)-F}{Q(P-V)-F-C}$

که در آن Q نشان‌دهنده تعداد محصول فروخته شده (میزان فروش)، P قیمت هر واحد محصول، V هزینه متغیر هر واحد محصول، F برابر هزینه ثابت عملیاتی و C معادل هزینه مالی ثابت است.

- جریان نقدی شرکت: که برابر است با مجموع خالص جریان نقد صاحبان سهام و خالص جریان نقد بدهی‌ها.

یافته‌های پژوهش

نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیونی اول

بر اساس نتایج مندرج در جدول شماره (۱) ضریب تعیین مدل برابر ۰/۴۱۹ است که نشان می‌دهد ۴۱/۹ درصد از تغییرات متغیر وابسته (توان رقابتی ناشی از بازده دارایی) از طریق تغییرات متغیرهای مدل قابل تبیین است. آماره F و سطح معنی‌داری آن نیز نشان می‌دهد مدل معنی‌دار بوده و از اعتبار الزام برخوردار است.

جدول ۱- نتایج برازش مدل

نتیجه	p-value	آماره F	r ² تعدیل شده	r ²
مدل معنی‌دار است	*** ۰/۰۰۰۱	۲۹/۰۰۶	۰/۴۰۱	۰/۴۱۹

*** معنی‌دار در سطح ۵ درصد، منبع: محاسبات تحقیق

ضریب متغیر سرمایه فکری (VAIC) در مدل رگرسیونی برابر با ۰/۰۶۲ بوده و با توجه به این که مقدار p-value آن کمتر از ۰/۰۵ است، معنی‌دار می‌باشد و می‌توان اظهار نمود سرمایه فکری در رابطه معنی‌دار و مثبتی با سهم بازده دارایی از توان رقابتی بوده و ارتقاء سرمایه فکری، به‌طور مستقیم توان رقابتی ناشی از بازده دارایی را افزایش می‌دهد. لذا فرضیه اول یعنی "سرمایه فکری بر توان رقابتی ناشی از بازده دارایی تأثیر معناداری دارد" پذیرفته می‌شود.

ضریب متغیر (VAICPCON) در مدل رگرسیونی برابر با ۰/۰۱۷ می‌باشد و به دلیل این که p-value آن (۰/۰۶۷) از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ بیشتر است، از نظر آماری در فاصله اطمینان ۹۵٪ معنی‌دار نبوده در نتیجه فرضیه سوم "ارتباطات سیاسی نقش تعدیل‌گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از بازده دارایی دارد." در این فاصله اطمینان مورد تأیید قرار نمی‌گیرد، لیکن در فاصله اطمینان ۹۰٪ این فرضیه مورد پذیرش بوده و می‌توان عنوان نمود نقش تعدیل‌گر ارتباطات سیاسی در رابطه بین سرمایه فکری و سهم توان رقابتی ناشی از بازده دارایی به‌طور نسبی مورد تأیید قرار می‌گیرد.

ضریب متغیر (VAIC SMAU) در مدل رگرسیونی برابر با ۰/۱۱۳ می‌باشد و به دلیل این که p-value از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است بنابراین از نظر آماری معنی‌دار است. در نتیجه فرضیه پنجم

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۶ / شماره ۶۲ / تابستان ۱۴۰۳

یعنی "حسابداری مدیریت استراتژیک نقش تعدیل گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از بازده دارایی دارد." پذیرفته می‌شود.

جدول ۲- خلاصه نتایج مدل رگرسیونی دوم

متغیر	ضریب	مقدار	انحراف استاندارد	آماره t	p-value
ثابت مدل	β_0	۰/۰۸۲	۰/۰۲۶	۳/۲۱۱	۰/۰۰۱ ***
VAIC	β_1	۰/۰۶۲	۰/۰۱۳	۴/۷۰۷	۰/۰۰۰۱ ***
VAICPCON	β_2	۰/۰۱۷	۰/۰۰۹	۱/۸۳۶	۰/۰۶۷
VAIC SMAU	β_3	۰/۱۱۳	۰/۰۲۴	۴/۷۶۱	۰/۰۰۰۱ ***
SIZE	β_4	-۰/۰۰۰۱	۰/۰۰۰	-۰/۷۳۲	۰/۴۶۴
LEV	β_5	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	۲/۶۲۹	۰/۰۰۹ ***
CFO	β_6	-۰/۰۱۴	۰/۰۲۵	-۰/۵۶۳	۰/۵۷۳

*** معنی دار در سطح ۵ درصد، منبع: محاسبات تحقیق

نتایج حاصل از برازش مدل رگرسیونی دوم

بر اساس نتایج مندرج در جدول شماره (۳) ضریب تعیین مدل برابر ۰/۵۷۱ است که نشان می‌دهد ۵۷/۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته (توان رقابتی ناشی از فروش) از طریق تغییرات متغیرهای مدل قابل تبیین است. آماره F و سطح معنی‌داری آن نیز نشان می‌دهد مدل معنی‌دار بوده و از اعتبار لازم برخوردار است.

جدول ۳- نتایج برازش مدل

نتیجه	p-value	آماره F	r^2 تعدیل شده	r^2
مدل معنی‌دار است	۰/۰۰۰۱ ***	۶/۳۲۷	۰/۵۴۸	۰/۵۷۱

*** معنی دار در سطح ۵ درصد، منبع: محاسبات تحقیق

ضریب متغیر سرمایه فکری (VAIC) در مدل رگرسیونی برابر با ۶/۲۶۱ می‌باشد و به دلیل این که p-value از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است بنابراین از نظر آماری معنی‌دار بوده فرضیه دوم یعنی "سرمایه فکری بر توان رقابتی ناشی از فروش تأثیر معناداری دارد" در این حالت پذیرفته می‌شود.

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی.../ گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

ضریب متغیر (VAICPCON) در مدل رگرسیونی برابر با ۱/۰۰۶ می‌باشد و از آنجایی که p-value از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است بنابراین از نظر آماری معنی‌دار بوده و فرضیه چهارم یعنی "ارتباطات سیاسی نقش تعدیل‌گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از فروش دارد." در این حالت پذیرفته می‌شود.

با توجه به ضریب متغیر (VAICSMAU) در مدل رگرسیونی که برابر با ۷/۸۴۱ می‌باشد و چون p-value آن از سطح معنی‌داری ۰/۰۵ کمتر است بنابراین از نظر آماری معنی‌دار بوده و فرضیه فرعی ششم یعنی "حسابداری مدیریت استراتژیک نقش تعدیل‌گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از فروش دارد." در این حالت پذیرفته می‌شود.

جدول ۴- خلاصه نتایج مدل رگرسیونی سوم

متغیر	ضریب	مقدار	انحراف استاندارد	آماره t	p-value
ثابت مدل	β_0	۱/۰۳۶	۰/۴۴۷	۲/۳۱۴	۰/۰۲۱ ***
VAIC	β_1	۶/۲۶۱	۱/۶۹۳	۳/۶۹۹	۰/۰۰۰۱ ***
VAICPCON	β_2	۱/۰۰۶	۰/۳۰۵	۳/۲۹۸	۰/۰۰۰۱ ***
VAICSMAU	β_3	۷/۸۴۱	۲/۳۴۰	۳/۳۵۱	۰/۰۰۰۱ ***
SIZE	β_4	۰/۱۹۵	۰/۷۶۲	۰/۲۵۶	۰/۷۹۸
LEV	β_5	۲/۶۷۶	۱/۶۷۷	۱/۵۹۵	۰/۱۱۱
CFO	β_6	۳/۳۶۱	۴/۳۳۴	۰,۷۷۵-	۰,۴۳۸

*** معنی‌دار در سطح ۵ درصد، منبع: محاسبات تحقیق

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله به تحلیل توصیفی مدل ارائه‌شده و برازش مدل با استفاده از آزمون‌ها و روش‌های آماری و اقتصادسنجی پرداخته و فرضیه‌های مربوط به این بخش آزمون گردید. قبل از آزمون فرضیه‌ها به بررسی ایستایی، نرمال بودن و هم خطی پرداخته شد و قبل از برازش مدل با استفاده از آزمون‌های چاو و هاسمن نوع مدل مشخص گردید. نتایج برازش مدل در به تفسیر در فصل ۵ آمده است. نتایج آزمون فرضیه‌ها به صورت زیر است:

جدول ۵- نتایج آزمون فرضیه‌ها

شماره فرضیه	فرضیه	متغیر وابسته	نتیجه
فرضیه ۱ و ۲	سرمایه فکری بر توان رقابتی ناشی از بازده دارایی و فروش تأثیر معناداری دارد.	توان رقابتی ناشی از بازده دارایی	تائید
		توان رقابتی ناشی از فروش	تائید
فرضیه ۳ و ۴	ارتباطات سیاسی نقش تعدیل‌گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از بازده دارایی و فروش دارد.	توان رقابتی ناشی از بازده دارایی	عدم تائید
		توان رقابتی ناشی از فروش	تائید
فرضیه ۵ و ۶	حسابداری مدیریت استراتژیک نقش تعدیل‌گری بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی ناشی از بازده دارایی و فروش دارد.	توان رقابتی ناشی از بازده دارایی	تائید
		توان رقابتی ناشی از فروش	تائید

یافته‌های حاصل از برازش دو مدل رگرسیونی و همچنین آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان می‌دهند که علاوه بر وجود رابطه معنادار مثبت سرمایه فکری بر سهم توان رقابتی ناشی از فروش شرکت‌ها، ارتباطات سیاسی و حسابداری مدیریت استراتژیک از اثرات تعدیل‌کنندگی مثبت در ارتباط بین سرمایه فکری با توان رقابتی ناشی از سهم بازار برخوردار می‌باشند. این بدان معناست که بهبود سطح حسابداری مدیریت استراتژیک و تقویت ارتباطات سیاسی می‌تواند موجب افزایش اثرات فزاینده سرمایه فکری بر توان رقابتی ناشی از سهم بازار گردد. از طرف دیگر، سرمایه فکری بر سهم توان رقابتی ناشی از بازده دارایی شرکت‌ها تأثیر معنادار مثبتی دارد و وجود نقش تعدیل‌کننده‌ی حسابداری مدیریت استراتژیک نیز اثرات فزاینده سرمایه فکری بر توان رقابتی ناشی از بازده دارایی را افزایش می‌دهد. درحالی‌که ارتباطات سیاسی به‌عنوان متغیر تعدیل‌گر، تأثیری بر این رابطه ندارد.

در مقایسه نتایج این پژوهش با سایر تحقیقات مشابه می‌توان چنین تحلیل نمود که اسمیریت و داس^{۱۰} (۲۰۱۸) در مقاله‌ای از روش ضریب فکری ارزش‌افزوده مدل پالیک برای اندازه‌گیری سرمایه فکری استفاده کرده‌اند و نتایج این تحقیق نشان داد که به‌طور کلی، سرمایه انسانی تأثیر عمده‌ای بر بهره‌وری شرکت در طول دوره مورد مطالعه داشت. علاوه بر این، تجزیه و تحلیل تجربی آنان نشان داد که کارایی سرمایه ساختاری و کارایی سرمایه به کار گرفته شده به همان اندازه در رشد فروش و ارزش بازار شرکت نقش دارند که نتایج آنان با نتایج این تحقیق همسو می‌باشد. ژو و لی^{۱۱} (۲۰۱۹) نیز روش ضریب فکری ارزش‌افزوده تعدیل‌شده را برای اندازه‌گیری سرمایه فکری به کار برده و یافته‌های آنان نشان‌دهنده‌ی رابطه مثبت بین سرمایه فکری و عملکرد مالی حسابداری مدیریت استراتژیک با فناوری بالا و غیرفناوری پیشرفته است. به‌طور خاص، سرمایه فکری به‌طور مثبت با درآمد، سودآوری و کارایی عملیاتی شرکت‌ها مرتبط است. علاوه بر این، طبق نتایج تحقیق آنان کارایی سرمایه به کار گرفته شده،

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی... / گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

کارایی سرمایه انسانی و کارایی سرمایه ساختاری تأثیرگذارترین محرک‌های ارزش برای عملکرد حسابداری مدیریت استراتژیک هستند درحالی‌که کارایی سرمایه در این رابطه اهمیت کمتری دارد که در مجموع بخشی از نتایج تحقیق ایشان با نتایج به دست آمده بخشی از این تحقیق منطبق می‌باشد. همچنین ایبارا^{۱۲} و همکاران (۲۰۲۰)، نیز در پژوهشی به بررسی نقش سرمایه فکری در سازمان‌ها و پاسخ به این سؤال پرداختند که آیا سرمایه انسانی، سرمایه ساختاری و سرمایه رابطه‌ای، بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبتی دارند یا خیر؟ نتایج نشان داد که سه بعد سرمایه فکری، تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد سازمان دارند. بدین ترتیب، پژوهش‌های مذکور تأییدکننده‌ی رابطه بین سرمایه فکری و مزیت رقابتی بوده و اثر سرمایه فکری بر توان رقابتی را تأیید می‌کنند که با نتایج این تحقیق نیز همسو می‌باشد.

با توجه به مباحث گذشته می‌توان از نظر علمی چنین تفسیر نمود که نتایج این پژوهش از یک سو، منجر به تأیید وجود ارتباط بین عناصر سرمایه فکری و بازده دارایی شرکت‌ها گردید. سرمایه فکری نیروی محرکه‌ی شرکت‌ها برای ایجاد عملکرد مالی رقابتی می‌باشد و نسبت بازده دارایی‌ها یکی از شاخص‌های عملکرد مالی و توان رقابتی شرکت‌ها می‌باشد. شرکت‌هایی که اهمیت سرمایه‌گذاری روی سرمایه فکری را به منظور افزایش رقابت‌پذیری شرکت دریافته‌اند، تلاش دارند که سرمایه فکری خود را بهینه کنند تا بتوانند از این طریق عملکرد مالی شرکت خود را بهبود بخشند. به کارگیری سرمایه فکری از طریق اثرگذاری برافزایش بر فروش و سهم بازار شرکت‌ها منجر به افزایش درآمد خالص شرکت‌ها شده و منجر به بهبود وضعیت بازده دارایی‌ها خواهد گردید. هر قدر بهره‌وری از دارایی‌ها در سازمان‌ها افزایش پیدا کند، نسبت بازده دارایی‌ها وضعیت بهتری خواهد داشت. علاوه بر آن، نقش تعدیل‌گر حسابداری مدیریت استراتژیک در رابطه بین سرمایه فکری و نسبت بازده دارایی‌ها در توان رقابتی شرکت‌ها نیز تأیید گردید. ورود حسابداری مدیریت استراتژیک از طریق به کارگیری تکنیک‌های شناسایی شده و گزارش‌گری مستمر و بهبود دقت در گزارشگری و همچنین توجه دادن به نسبت درآمد شرکت و ارتباط آن با کل دارایی‌ها به عنوان یکی از معیارهای عملکردی می‌تواند اثرگذاری سرمایه فکری بر بازده دارایی‌ها را به عنوان یکی از ابعاد توان رقابتی تحت تأثیر قرار دهد. همچنین اثرگذاری متغیر تعدیل‌گر ارتباطات سیاسی بر رابطه بین سرمایه فکری و توان رقابتی شرکت‌ها تبیین نگردید که این امر می‌تواند ناشی از درون‌سازمانی بودن میزان بهره‌وری بهتر از دارایی‌ها و توجه به نسبت بازده دارایی‌ها ناشی از اقدامات داخلی شرکت‌ها و سیاست‌گذاری‌های هیات‌مدیره و مدیران ارشد

مجموعه و خارج از اثرات احتمالی ارتباطات سیاسی بر سایر متغیرهای عملیاتی شرکت‌ها نظیر فروش و یا سهم بازار باشد.

از سوی دیگر، نتایج پژوهش منجر به تائید وجود ارتباط بین عناصر سرمایه فکری و فروش شرکت‌ها گردید. از آنجاکه اثر نهایی به‌کارگیری عناصر سرمایه فکری شامل سرمایه انسانی، ساختاری و ارتباطی می‌تواند در رشد فروش شرکت‌ها نمایان باشد، وجود سرمایه فکری از آنجاکه منجر به ایجاد مزیت رقابتی و ارزش‌افزوده ناشی از تمایز بین شرکت‌ها می‌گردد نتیجه این به‌کارگیری در فروش شرکت نمایان خواهد گردید. رشد فروش یک شرکت منعکس‌کننده عملکرد بازاریابی و رقابت شرکت در بازار می‌باشد. رشد فروش در ادامه منجر به افزایش درآمد شرکت‌ها شده و توسعه‌ی کسب‌وکار را به دنبال خواهد داشت که در نهایت به افزایش ارزش بازار شرکت‌ها ختم می‌گردد. کارکنانی که عملکرد فکری و تجاری بهینه ایجاد می‌کنند و قادر به برقراری روابط هماهنگ با یکدیگر و همچنین با شرکای تجاری شرکت هستند به‌طور بهینه از سرمایه‌های فیزیکی شرکت بهره برده و در جهت ایجاد ارزش‌افزوده برای تولید و بهبود فروش گام برمی‌دارند. ایجاد خلاقیت و نوآوری در روش‌های فروش، شناسایی دقیق و درست مشتریان هدف، دقت در طراحی محصول و زمان‌بندی دقیق ورود محصول به بازار، بررسی‌های دقیق شرایط رقبا در سایه‌ی تدوین و اجرای استراتژی‌های مناسب کسب‌وکاری که در نهایت به افزایش فروش منجر خواهد شد همه در سایه‌ی به‌کارگیری سرمایه انسانی، وجود ساختارهای بهینه همکاری در درون شرکت‌ها و توجه به سرمایه ساختاری در کنار توجه ویژه به سرمایه ارتباطی و برقراری ارتباط صحیح با ذی‌نفعان متعدد شرکت‌ها ایجاد می‌شود. در ادامه نقش تعدیل‌گر ارتباطات سیاسی در رابطه بین سرمایه فکری و بعد فروش در توان رقابتی شرکت‌ها تائید گردید. وجود ارتباطات سیاسی برای شرکت‌ها می‌تواند از طریق تقویت ابعاد مختلف سرمایه فکری مزیت‌هایی ایجاد کرده و اثر سرمایه فکری بر بعد فروش توان رقابتی را از طریق اطلاع از قوانین و مقررات، اثرگذاری بر تدوین قوانین و مقررات، شناسایی بازارها و محصولات تحت تأثیر قرار دهد. از سویی نقش تعدیل‌گر حسابداری مدیریت استراتژیک در رابطه بین سرمایه فکری و بعد فروش در توان رقابتی شرکت‌ها نیز تائید گردید. ورود حسابداری مدیریت استراتژیک از طریق به‌کارگیری تکنیک‌های شناسایی‌شده و ایجاد هم‌راستایی بین تیمی در هدف‌گذاری‌های تجاری و گزارشگری نتایج و دقت در اندازه‌گیری‌های مربوطه اثرگذاری سرمایه فکری بر بعد فروش توان رقابتی را تحت تأثیر قرار دهد.

رابطه سرمایه فکری و توان رقابتی... / گودرزی، چهارمحالی، نیکومرام، امینی خوزانی و رحمانی نیا

بر اساس نتایج حاصل شده از برآزش مدل های پژوهش حاضر و تفسیر علمی انجام گرفته، پیشنهادهای ذیل ارائه می گردد:

- مدیران شرکتها به خصوص مدیران حوزه منابع انسانی به منظور تقویت فروش و همین طور افزایش بازده داراییها به عنوان دو بعد مؤثر بر توان رقابتی به توسعه ابعاد مختلف سرمایه فکری توجه ویژه ای داشته باشند.

- با توجه به نقش مؤثر ارتباطات سیاسی بر تبیین کامل تر رابطه بین سرمایه فکری و فروش به عنوان یکی از ابعاد توان رقابتی توجه به اثر و نقش این عامل در تحلیل های علمی و تجربی بخش های تصمیم ساز شرکتها می تواند منجر به تحلیل جامع تری از عوامل مؤثر افزایش فروش شرکتها شود.

- توجه به حسابداری مدیریت استراتژیک و میزان استفاده از تکنیک های آن در شرکتها باعث می شود که ارتباط بین سرمایه فکری و توان رقابتی در هر دو بعد فروش و بازده داراییها تحت تأثیر قرار گیرد از این رو ایجاد واحد حسابداری مدیریت استراتژیک یا توسعه تفکر حسابداری مدیریت استراتژیک در کل بدنه مالی شرکتها به مدیران کلان توصیه گردیده و استفاده از گزارش های تهیه شده، تحلیلها و مشورت های واحد حسابداری مدیریت استراتژیک و مشارکت دادن آنها در تصمیم گیری های سازمانی علی الخصوص تصمیمات استراتژیک شرکتها به منظور کمک به هیات مدیره پیشنهاد می گردد.

- بکارگیری استفاده از تکنیک های نوین تحلیل جامع با استفاده از الگوهای این تحقیق و مواردی مانند گزارش های حسابداری مدیریت استراتژیک منجر به عمق بخشیدن، افزایش دقت و ایجاد یکپارچگی در تجزیه و تحلیل اطلاعات مالی شده و نقش مؤثری بر اثر سرمایه فکری بر توان رقابتی ایجاد نموده که توجه تصمیم گیران بازار سرمایه را به این مهم معطوف می دارد.

منابع

- (۱) ابراهیمی کهریزسنگی، خدیجه و بخردی نسب، وحید. (۱۳۹۸). نقش راهبری شرکتی در حسابداری مدیریت استراتژیک. حسابداری مدیریت، ۱۲(۴۱)، ۶۹-۸۹.
- (۲) بحری ثالث، جمال و عبرتی، محمدرضا (۱۳۹۸). اثر ارتباطات سیاسی بر خطر سقوط قیمت سهام با تأکید بر رقابت بازار محصول در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران. فصلنامه علمی-پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، دوره ۸، شماره ۲۹، فروردین، صفحه ۲۷۵-۲۹۶.
- (۳) برادران حسن‌زاده، رسول، ابیضی، عیسی و نامور، رامین (۱۳۹۸). تأثیر ارتباطات سیاسی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی شرکت با تأکید بر رقابت بازار محصول. فصلنامه پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۹، شماره ۳ - شماره پیاپی ۳۳، صفحه ۳۰۱-۳۲۵.
- (۴) پورمحمدیان، میترا و بحری، سجاد (۱۴۰۱). بررسی نقش تعدیل‌گر ریسک ورشکستگی شرکت بر ارتباط بین سرمایه‌فکری و ساختار سرمایه. نشریه علمی‌رویکردهای پژوهشی نوین مدیریت و حسابداری، دوره ۶ شماره ۲۱، صفحه ۴۰۶-۴۱۸.
- (۵) تقوایی یزدی، مریم و همکاران (۱۳۹۹). تأثیر سرمایه‌فکری بر کارآفرینی سازمانی (مطالعه موردی: پارک علم و فناوری مازندران). نوآوری‌های مدیریت آموزشی، شماره ۵۹، صفحه ۴۵-۵۹.
- (۶) جوان امانی، ودود و اکبری، حمید (۱۴۰۱). بررسی تأثیر مدیریت دانش و سرمایه‌های فکری در کسب مزیت رقابتی و اولویت‌بندی آن به روش AHP (مورد مطالعه: شرکت بیمه ایران). علوم و فنون مدیریت اطلاعات، ۸(۲).
- (۷) حسینی پور سیدمحمدرضا، پرهیزگار محمدمهدی، حسینی میرزاحسن، جوکار علی‌اکبر (۱۳۹۷). مدل توان رقابتی در بانکداری الکترونیک. کاوش‌های مدیریت بازرگانی، ۱۰(۲۰): ۲۶۳-۲۸۱.
- (۸) رحیمی ریگی، قاسم، مصطفایی، قدرت، کریمی، حمید و شیخ محمدی، امیر (۱۳۹۵). تأثیر اجزای سرمایه‌فکری بر کارایی شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس و اوراق بهادار تهران با استفاده از مدل تحلیل پوششی داده (DEA). دانش حسابداری - شماره ۶۳ صفحه - از ۱۴۹ تا ۱۶۶.
- (۹) نخعی، کریم، یزدی فر، حسن و فغانی، مهدی. (۱۴۰۰). ارتقای سطح اثربخشی معیارهای رقابتی شرکت‌ها بر اساس تکنیک‌های حسابداری مدیریت استراتژیک از طریق تحلیل‌های درخت تصمیم و تئوری راف توسعه یافته. پژوهش‌های تجربی حسابداری، ۱۱(۳۹)، ۱۳۷-۱۶۸.

- 10) Alvino, F. Di Vaio, A. Hassan, R. and Palladino, R. (2021), "Intellectual capital and sustainable development: a systematic literature review", *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 22 No. 1, pp. 76-94.
- 11) D'Amato. A, (2021). Does Intellectual Capital Impact Firms' Capital Structure? Exploring the Role of Firm Risk and Profitability. *Managerial Finance*.
- 12) Duff, A. (2018). Intellectual capital disclosure: evidence from UK accounting firms. *Journal of Intellectual Capital*. Vol. 19 No. 4, pp. 768-786.
- 13) Faccio, M. (2010). Differences between politically-connected and non-connected firms: a cross country analysis. *Financial Management*, Vol. 39, No. 3, pp. 905-928.
- 14) Habib, A. & Muhammadi, A. H. (2018). Political connections and audit report lag: Indonesian evidence. *International Journal of Accounting & Information Management*, Vol. 26, No. 1, pp.59-80.
- 15) Honggowati, Setianingtyas (2017). Corporate Governance and Strategic Management Accounting Disclosure. *Indonesian Journal of Sustainability Accounting and Management*. 1. 24. 10.28992/ijSAM.v1i1.24.
- 16) Ibarra-Cisneros, M.A. Hernández-Perlines, F. & Rodríguez-García, M. (2020). Intellectual capital, organisational performance and competitive advantage. *European Journal of International Management*, 14(6).
- 17) Jain P. Vyas V. and Roy A. Exploring the mediating role of intellectual capital and competitive advantage on the relation between CSR and financial performance in SMEs. *Social Responsibility Journal*, 2017. 13(1): p. 1–23.
- 18) Liu C.H. The relationships among intellectual capital, social capital, and performance-The moderating role of business ties and environmental uncertainty. *Tourism Management*, 2017. 61: p. 553–561.
- 19) Namamian, F. Gholizdeh, H. and Bagheri, F. 2011. Intellectual Capital and the method of measurement (2011), *Executive Management Conference 1 and 2*.
- 20) Smriti, N. and Das, N. (2018), "The impact of intellectual capital on firm performance: a study of Indian firms listed in COSPI", *Journal of Intellectual Capital*, Vol. 19 No. 5, pp. 935-964.
- 21) Xu, Jian & Li, Jingsuo (2019) The impact of intellectual capital on SMEs' performance in China: Empirical evidence from non-high-tech vs. high-tech SMEs. *Journal of Intellectual Capital*, Issue publication

یادداشت‌ها:

-
- 1 Namamian, F. Gholizdeh, H. and Bagheri, F.
  - 2 Alvino, F. Di Vaio, A. Hassan, R. and Palladino, R.
  - 3 John Kenneth Galbraith
  - 4 Kahaner, L.
  - 5 PULIC
  - 6 VAIC
  - 7 HCE
  - 8 Setianingtyas Honggowati, et al.
  - 9 Faccio, M.
  - 10 Smriti, N. and Das, N.
  - 11 Xu, Jian & Li, Jingsuo
  - 12 Ibarra

Analysis of the relationship between intellectual capital and competitive power factors(changes in ROA and company sales)

Mahdi Goodarzi¹, Aliakbar Chaharmahali², Ehsan Rahmaninia³, Hashem Nikoomaram⁴ and Mohsen Aminikhosani⁵

Receipt: 06/11/2023 Acceptance: 22/04/2024

Abstract

The intellectual capital role on success of companies emphasizes addressing the issue of intellectual capital. Also, disclosure of this type of capital is important since it can affect the decisions of investors and financiers and subsequently the optimal allocation of resources, which leads to competitive advantage creation for companies. Furthermore, involvement of some factors affect the relationship between intellectual capital and companies' competitiveness. The purpose of this research is explaining some of these factors' role and importance including strategic management accounting and political connections in process of influencing intellectual capital on asset returns and sales from the dimensions of companies' competitiveness. Findings have shown that in addition to the existence of a significant positive relationship between intellectual capital and asset returns and sales from the dimensions of competitive power, strategic management accounting also has an increasing moderating role in the relationship between intellectual capital and these dimensions of competitive power. Also, the political connections has a moderating role in the positive relationship between intellectual capital and sales dimension of competitiveness. The Results of this research emphasize the importance of two factors of strategic management accounting and political connections and their control in the relationship between intellectual capital and companies' competitiveness.

Key word

Intellectual Capital, Return on assets, sales, Strategic Management Accounting, competitive power, political network

1-PhD student, Department Of Accounting, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. mg1669@gmail.com.

2-Assistant Professor, Department Of Accounting, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. (Corresponding Author) A.chaharmahali@yahoo.com

3- Assistant Professor, Department of Accounting, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. e.rahmaninia@ntb.iau.ir

4-Professor, Department Of Accounting, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. nikoomaram@srbiau.ac.ir

5-Associate Professor, Department of Financial Engineering, Shahr Quds Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. amini_k_m@yahoo.com

